

Biblijny opis stworzenia świata

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Zenon Ziółkowski, *Najtrudniejsze strony Biblii*, Warszawa 1989, s. 129–130.
- Źródło: Anna Kamieńska, *Książka nad książkami*, Warszawa 2000, s. 11.
- Źródło: *Rdz 1, 1–31; 2, 1–4*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 24–25.
- Źródło: *Rdz 1, 26–31; 2. 1*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich, Poznań 1980, s. 25.
- Źródło: Kazimierz Bukowski, *Biblia a literatura polska*, Poznań 1988, s. 33.
- Źródło: Kazimierz Bukowski, *Biblia a literatura polska*, Poznań 1988, s. 59.
- Źródło: Anna Kamieńska, *Na progu słowa*, Poznań 1988, s. 100.
- Źródło: *Psalm 8*, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań 1980, s. 575.

Biblijny opis stworzenia świata

Źródło: Aim Astro, dostępny w internecie: Flickr, licencja: CC BY 2.0.

Jakie znaczenie i tajemnice kryje biblijny opis stworzenia świata? Czy tekst ten należy traktować jako przedstawienie zdarzeń, czy jako teologiczny poemat o symbolicznej wymowie, w którym został ukazany Bóg i Jego relacje z człowiekiem?

Z greckich wyrazów *kósmos* (wszechświat, ład) i *gónos* (pochodzenie) powstał wyraz kosmogonia. Nazywa się nim wyobrażenia o pochodzeniu świata, właściwe dla religii, mitologii lub filozofii. Kosmogonia biblijna ukazuje wizerunek Boga Stwórcy. W religii judeochrześcijańskiej Bóg powołuje świat do istnienia. Wypowiedziane przez Boga Słowo Stań się oznacza akt kreacji. Świat powstaje etapami, orzekając o dobru tego dzieła stworzenia. Szczególną rolę wyznacza w nim człowiekowi. Symboliczna opowieść o powstaniu świata i człowieka, zanim znalazła się na początku Księgi Rodzaju, przez wieki funkcjonowała w przekazie ustnym. Uważa się, że formę pisemną zyskała w V wieku p.n.e. w Mezopotamii.

Twoje cele

- Dokonasz analizy biblijnego opisu stworzenia świata.
- Wyjaśnisz, jak przebiegały dni tworzenia świata.
- Dostrzeżesz zależności między poszczególnymi częściami opisu tworzenia świata.
- Rozpoznasz sposoby funkcjonowania symboliki liczb w pierwszym wersecie Księgi Rodzaju.

Przeczytaj

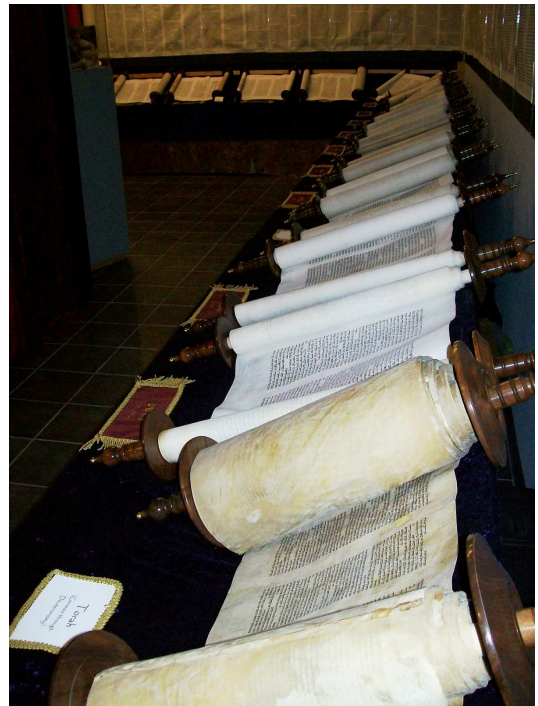
Przedtem nie było nic

((Anna Kamieńska

Książka nad książkami

Przedtem nie było nic. Jak wyobrazić sobie: przedtem? Jak wyobrazić sobie NIC? Dla nas Nic jest zawsze jeszcze czymś. Może we śnie, gdy zasypiamy, moglibyśmy to lepiej zrozumieć. Ale wtedy właśnie jest tak, jakby nas nie było. NIC jest dziwne. Ale jeszcze bardziej dziwne jest to, że coś JEST, że coś zaczyna BYĆ. Nie było liścia i jest liść. Nie było domu i jest dom. Nie było dziecka i jest dziecko. Człowiek się dziwi. Ale tylko dzieci, które pytają o wszystko, potrafią się naprawdę dziwić, dziwić się temu, że coś JEST. Tak więc zaczyna się Biblia. Takimi słowami się zaczyna: NA POCZĄTKU STWORZYŁ BÓG NIEBO I ZIEMIĘ.

Źródło: Anna Kamieńska, *Książka nad książkami*, Warszawa 2000, s. 11.

Zwoje Biblii hebrajskiej, zwanej Tanach (lub Mikra), zawierającej teksty ksiąg wchodzących w skład Starego Testamentu

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Biblijny poemat o stworzeniu świata

Po przywołanym przez Annę Kamieńską zdaniu otwierającym Biblię następuje ponad trzydzieści [wersetów](#), które przedstawiają biblijną [kosmogonię](#), czyli opis stworzenia świata. Ten fragment Księgi Rodzaju nie powstał jako pierwszy – przed nim zredagowano już inne części Biblii. Księga Rodzaju nie jest więc chronologicznie najstarszą księgą Biblii, a według badaczy powstawała w kilku etapach – możliwe, że początek jej spisywania przypada na XIII w. p.n.e., ale ostateczna redakcja nastąpiła dopiero w V w. p.n.e., czyli po [niewoli babilońskiej](#).

Księga Rodzaju zawiera dwa opisy stworzenia świata i człowieka – ten, który ostatecznie znalazł się na początku księgi, jest datowany na V w. p.n.e., natomiast drugi z nich powstał ok. 500 lat wcześniej. Oba nie mają formy naukowego traktatu, a fragment rozpoczynający Biblię określa się jako poemat teologiczny.

Poemat ten składa się z podobnych pod wieloma względami części. Powstawanie świata przedstawiono tu w sześciu etapach (dniach), co sprawiło, że opis jest nazywany *Heksameronom* (gr. *hex* – sześć; gr. *hamera* – dzień). Powtarzalność konstrukcji poszczególnych segmentów opisu stworzenia świata to zamysł autora.

Sześć pierwszych części opisu stworzenia nieba, ziemi, ciał niebieskich i człowieka prowadzi do strofy siódmej.

Fragment fresku *Stworzenie Ewy*, znajdującego się w monasterze w Suczawicy (Rumunia)

Źródło: Aw58, dostępny w internecie: commons.wikimedia.org, licencja: CC BY-SA 3.0.

Michael Willmann, *Stworzenie świata* (fragment), 1668

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Anna Kamieńska

Na progu słowa

Biblijny opis stworzenia jest przede wszystkim teologiczną rozprawą, summą wiedzy o Bogu Izraela. Rzuca się w oczy przede wszystkim to,

że Bóg ten jest jeden – to podstawa teologii biblijnej. Nie jak w kosmogoniach babilońskich i syryjskich, gdzie świat powstaje w wyniku walki i rzezi pomiędzy bogami.

Opis początku nie ma cech mitu. Opis ten w porównaniu do innych wschodnich obrazów stworzenia jest maksymalnie odmitologizowany. Czy wobec tego może być traktowany jako traktat naukowy? Tylko tyle, o ile odbija wyobrażenia i pojęcia swoich autorów i ich środowiska, pojęcie swego czasu. [...] Natchniony charakter *Pisma Świętego* nie oznacza wcale tego, że Bóg prowadzi w wypowiedzi rękę pisarza czy dyktuje mu słowa. Bóg wypowiada się w *Księdze* głęboko ludzkiej. Nie pozbawia autorów Biblii ich mentalności, ich pojęć, ich kultury, w której funkcjonują określone sposoby i rodzaje literackie. Bóg wchodzi w sferę ludzkiego słowa. I to jest właśnie w Biblii wielkie.

Opis stworzenia jest to rozpowszechniony w kulturze starożytnej poemat czy traktat kosmogoniczny. Trzeba go rozumieć w jego specyfice poetyckiej. Dosłownie – jako potężną wizję, ale także rozumieć jako poezję w całej złożoności jej warstw znaczeniowych. [...] Teologia chrześcijańska stworzyła zasady egzegezy biblijnej, posługując się kryterium rodzaju literackiego i uściślając pojęcie natchnienia.

Bereszit bara Elohim et haszamain we et haavec.

Chcę tu pokazać ważność języka. Nie o to chodzi, aby wszyscy nauczyli się języka hebrajskiego. Ale aby uczulić słuchaczy na słowa, ich znaczenie, barwę, ich wagę pojmowana dosłownie. Język jest święty – *laszon kodesz* – to znaczy, że słowa same wołają do nas: Kto ma uszy do słuchania, niechaj słucha.

Źródło: Anna Kamieńska, *Na progu słowa*, Poznań 1988, s. 100.

Teologiczne przesłanie kosmogonii biblijnej

Biblia nie jest dziełem naukowym, a przesłanie tekstu rozpoczynającego Księgę Rodzaju ma charakter teologiczny. Opis sześciu dni stworzenia świata należy traktować jako narrację, która podaje nie fakty, lecz w sposób symboliczny tłumaczy, że:

- istniejący poza czasem i przestrzenią jedyny Bóg stworzył świat według mądrego i logicznego planu,
- świat powstał z woli Boga, który stworzył kosmos i człowieka z nicości – to pogląd określany jako kreacjonizm teologiczny,
- człowiek został stworzony na podobieństwo Boga, co wyróżnia go spośród innych stworzeń.

Słownik

alegoria

(gr. *allēgoreîn* – mówić w przenośni, obrazowo) – postać, motyw lub fabuła mające poza znaczeniem dosłownym także stały, utrwalony w tradycji sens przenośny

aliteracja

(łac. *ad litteram* – od litery/głoski) – stylistyczny środek składniowy, polegający na powtarzaniu tych samych liter i sylab na początku wyrazów w wersie, w kolejnych wersach lub w zdaniu

antynomia

(gr. *antinomía* – sprzeczność praw) – wewnętrzna sprzeczność między dwoma wykluczającymi się twierdzeniami, z których każde wydaje się prawdziwe

egzegeza

(gr. *exēgēsis* – wyjaśnienie) – krytyczna interpretacja tekstów, zwłaszcza świętych, uwzględniająca ukryte w utworach alegorie i symbole

kosmogonia

(gr. *kósmos* – wszechświat, także ład; oraz *gónos* – pochodzenie) – mitologiczne albo religijne wyobrażenie powstania Wszechświata

paralelizm

(gr. *parallēlismós* – zestawienie, porównanie) – podobieństwo treściowe lub formalne (np. kompozycyjne, składniowe) kilku części utworu, zdań, wersów

werset

zastosowana w Biblii segmentacja tekstu, polegająca na wyodrębnieniu cząstek treściowo-znaczeniowych

Audiobook

Polecenie 1

Wysłuchaj audiobooka. Następnie wyjaśnij, co sprawia, że opisy dotyczące pierwszych sześciu dni kosmogonii biblijnej są do siebie podobne.

Polecenie 2

W *Heksameronie* bardzo ważną i symboliczną cyfrą jest „siedem”. Udowodnij to w tekście liczącym co najmniej 80 słów. Weź pod uwagę m.in. fakt, że w biblijnej kosmogonii pojawiają się zwroty, które powtarzają się siedmiokrotnie (w identycznej lub podobnej formie).

Sprawdź się

Tekst do ćwiczeń

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dm80W6kJY>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Nagranie z fragmentem tekstu z *Księgi Rodzaju*.

” Rdz 1, 1–31; 2, 1–4

1 Na początku Bóg stworzył niebo i ziemię. **2** Ziemia zaś była bezładem i pustkowiem: ciemność była nad powierzchnią bezmiaru wód, a Duch Boży unosił się nad wodami.

3 Wtedy Bóg rzekł: «Niechaj się stanie światłość!» I stała się światłość.

4 Bóg widząc, że światłość jest dobra, oddzielił ją od ciemności.

5 I nazwał Bóg światłość dniem, a ciemność nazwał nocą. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień pierwszy.

6 A potem Bóg rzekł: «Niechaj powstanie sklepienie w środku wód i niechaj ono oddzieli jedne wody od drugich!» **7** Uczyniwszy to sklepienie, Bóg oddzielił wody pod sklepieniem od wód ponad sklepieniem; a gdy tak się stało, **8** Bóg nazwał to sklepienie niebem. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień drugi.

9 A potem Bóg rzekł: «Niechaj zbiorą się wody spod nieba w jedno miejsce i niech się ukazuje powierzchnia sucha!» A gdy tak się stało,

10 Bóg nazwał tę suchą powierzchnię ziemią, a zbiorowisko wód nazwał morzem. Bóg widząc, że były dobre, **11** rzekł: «Niechaj ziemia wyda rośliny zielone: trawy dające nasiona, drzewa owocowe rodzące

na ziemi według swego gatunku owoce, w których są nasiona». I stało się tak. **12** Ziemia wydała rośliny zielone: trawę dającą nasienie według swego gatunku i drzewa rodzące owoce, w których było nasienie według ich gatunków. A Bóg widział, że były dobre. **13** I tak upłynął wieczór i poranek - dzień trzeci.

14 A potem Bóg rzekł: «Niechaj powstaną ciała niebieskie, świecące na sklepieniu nieba, aby oddzielały dzień od nocy, aby wyznaczały pory roku, dni i lata; **15** aby były ciałami jaśniejącymi na sklepieniu nieba i aby świeciły nad ziemią». I stało się tak. **16** Bóg uczynił dwa duże ciała jaśniejące: większe, aby rządziło dniem, i mniejsze, aby rządziło nocą, oraz gwiazdy. **17** I umieścił je Bóg na sklepieniu nieba, aby świeciły nad ziemią; **18** aby rządziły dniem i nocą i oddzielały światłość od ciemności. A widział Bóg, że były dobre. **19** I tak upłynął wieczór i poranek - dzień czwarty.

20 Potem Bóg rzekł: «Niechaj się zaroją wody od roju istot żywych, a ptactwo niechaj lata nad ziemią, pod sklepieniem nieba!» **21** Tak stworzył Bóg wielkie potwory morskie i wszelkiego rodzaju pływające istoty żywe, którymi zaroily się wody, oraz wszelkie ptactwo skrzydlate różnego rodzaju. Bóg widząc, że były dobre, **22** pobłogosławił je tymi słowami: «Bądźcie płodne i mnożcie się, abyście zapełniały wody morskie, a ptactwo niechaj się rozmnaża na ziemi». **23** I tak upłynął wieczór i poranek - dzień piąty.

24 Potem Bóg rzekł: «Niechaj ziemia wyda istoty żywe różnego rodzaju: bydło, zwierzęta pełzające i dzikie zwierzęta według ich rodzajów!» I stało się tak. **25** Bóg uczynił różne rodzaje dzikich zwierząt, bydła i wszelkich zwierząt pełzających po ziemi. I widział Bóg, że były dobre. **26** A wreszcie rzekł Bóg: «Uczyńmy człowieka na

Nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi!» **27** Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. **28** Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: «Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi». **29** I rzekł Bóg: «Oto wam daję wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem. **30** A dla wszelkiego zwierzęcia polnego i dla wszelkiego ptactwa w powietrzu, i dla wszystkiego, co się porusza po ziemi i ma w sobie pierwiastek życia, będzie pokarmem wszelka trawa zielona». I stało się tak. **31** A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre. I tak upłynął wieczór i poranek - dzień szósty.

2. 1 W ten sposób zostały ukończone niebo i ziemia oraz wszystkie jej zastępy [stworzeń].

2 A gdy Bóg ukończył w dniu szóstym swe dzieło, nad którym pracował, odpoczął dnia siódmego po całym swym trudzie, jaki podjął. **3** Wtedy Bóg pobłogosławił ów siódmy dzień i uczynił go świętym; w tym bowiem dniu odpoczął po całej swej pracy, którą wykonał stwarzając.

4 Oto są dzieje początków po stworzeniu nieba i ziemi.

Źródło: Rdz 1, 1-31; 2, 1-4, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich, Poznań 1980, s. 24-25.

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Zaprojektuj kalendarz, w którym zapiszesz najważniejsze informacje na temat kolejnych dni (etapów) stwarzania świata opisanego w Księdze Rodzaju.

Ćwiczenie 2

Wyjaśnij, na czym polega proces stawania się świata i kosmogonii biblijnej od chaosu do kosmosu.

Ćwiczenie 3

Dlaczego ostatni dzień jest odmienny od poprzednich sześciu? Sformułuj dwa argumenty.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z dwoma fragmentami wypowiedzi Kazimierza Bukowskiego. Wyjaśnij na ich podstawie, na czym polega literacki i teologiczny charakter Księgi Rodzaju.

” Kazimierz Bukowski

Biblia a literatura polska

W Księdze Rodzaju istnieją dwa opisy biblijne. [...] W drugim (Rdz 2, 4–25) [...] ramy „tygodnia pracy”, w jakie jest ono ujęte, mają za zadanie uzasadnić obowiązek święcenia siódmego dnia – szabatu. Wyraźnie o tym mówi Księga Wyjścia: „Pamiętaj o dniu szabatu, aby go uświęcić. Sześć dni będziesz pracować i wykonywać wszystkie twe zajęcia. Dzień zaś siódmy jest szabatem ku czci twego Boga – Pana [...]. Bo w sześciu dniach uczynił Pan niebo, ziemię, morze oraz wszystko, co jest w nich, w siódmym zaś dniu odpoczął. Dlatego błogosławił Pan dzień szabatu i uznał go za święty”. (Wj 20,8.11)

W literackiej szacie tego opisu otrzymujemy doniosłe pouczenie religijne: przedwieczny, niezależny od materii Bóg jest absolutnym początkiem całego stworzenia. Rzeczy, istoty stworzone jako pochodzące od Boga, są dobre. Człowiek jedyny w świecie widzialnym – nosi na sobie podobieństwo do Boga. Czasownik „stworzył” oznacza zawsze działanie Boże; ma on zastosowanie również do dzieła odkupienia i ostatecznej przemiany wszechświata. Istnieją więc trzy akty stworzenia: „na początku”, w dziejach zbawienia i u ich kresu.

Źródło: Kazimierz Bukowski, *Biblia a literatura polska*, Poznań 1988, s. 59.

” Kazimierz Bukowski

Biblia a literatura polska

Współczesna hermeneutyka biblijna, czyli nauka interpretacji Biblii, zwróciła uwagę na fundamentalną sprawę: gatunki literackie. Okazało

się, że biblijny opis stworzenia świata jest poematem i trzeba go zatem traktować jako poemat, nie kronikę historycznych wydarzeń, bowiem autor biblijny nie był obecny przy stworzeniu świata. Sześć dni stworzenia to jakby sześć strof swoistej pieśni o stworzeniu. „I tak upłynął wieczór i poranek – dzień pierwszy, drugi, trzeci... A widział Bóg, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre” – oto powracający refren tej pieśni.

W początkowych trzech strofach jest mowa o oddzielaniu światłości od ciemności, wód górnych od wód dolnych (zgodnie ze starożytnym obrazem świata), mórz od lądów i o pojawieniu się pierwszej roślinności. Kolejne trzy zwrotki pieśni stworzenia wymieniają: na sklepieniu niebieskim – słońce, księżyc, gwiazdy, w wodzie i powietrzu – ryby, ptaki, na ziemi – zwierzęta i człowiek. W taki to poetycki sposób autor biblijny wyraża religijną prawdę, że wszystko, co istnieje, jest stworzone przez Boga. Warto dodać, że przedstawione następstwo dzieł stworzonych odpowiada stanowi wiedzy ludzi starożytnych, natomiast ich ujęcie w sześciu obrazach-strofach jest z jednej strony zamysłem literackim, a z drugiej pragnie pouczyć ludzi, że nakaz świętowania co siódmy dzień ma charakter religijny, pochodzi od Boga

Źródło: Kazimierz Bukowski, *Biblia a literatura polska*, Poznań 1988, s. 33.

Ćwiczenie 5

Uzasadnij na podstawie fragmentu Księgi Rodzaju oraz Psalmu 8 tezę, że człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boga w zakresie panowania nad ziemią, jest nie tylko istotą cielesną, lecz także obdarzoną rozumem i wolą (również duchową).

” Rdz 1, 26–31; 2. 1

26 A wreszcie rzekł Bóg: «Uczyńmy człowieka na Nasz obraz, podobnego Nam. Niech panuje nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym, nad bydłem, nad ziemią i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi!» **27** Stworzył więc Bóg człowieka na swój obraz, na obraz Boży go stworzył: stworzył mężczyznę i niewiastę. **28** Po czym Bóg im błogosławił, mówiąc do nich: «Bądźcie płodni i rozmnażajcie się, abyście zaludnili ziemię i uczynili ją sobie poddaną; abyście panowali nad rybami morskimi, nad ptactwem powietrznym i nad wszystkimi zwierzętami pełzającymi po ziemi». **29** I rzekł Bóg: «Oto wam daję wszelką roślinę przynoszącą ziarno po całej ziemi i wszelkie drzewo, którego owoc ma w sobie nasienie: dla was będą one pokarmem. **30** A dla wszelkiego zwierzęcia polnego i dla wszelkiego ptactwa w powietrzu, i dla wszystkiego, co się porusza po ziemi i ma w sobie pierwiastek życia, będzie pokarmem wszelka trawa zielona». I stało się tak. **31** A Bóg widział, że wszystko, co uczynił, było bardzo dobre. I tak upłynął wieczór i poranek – dzień szósty. **2. 1** W ten sposób zostały ukończone niebo i ziemia oraz wszystkie jej zastępy [stworzeń].

Źródło: Rdz 1, 26–31; 2. 1, [w:] *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy benedyktynów tyńskich, Poznań 1980, s. 25.

” Psalm 8

Pochwała wielkości Stwórcy i godności człowieka

1 Kierownikowi chóru. Na wzór z Gat. Dawidowy.

2 O Panie, nasz Boże,

jak przedziwne Twe imię po wszystkiej ziemi!

Tyś swój majestat wyniósł nad niebiosą

3 Sprawiałeś, że [nawet] usta dzieci i niemowląt oddają Ci chwałę,

na przekór Twym przeciwnikom,

aby poskromić nieprzyjaciela i wroga.

4 Gdy patrzę na Twe niebo, dzieło Twych palców,

księżyc i gwiazdy, któreś Ty utwierdził:

5 czym jest człowiek, że o nim pamiętasz,

i czym syn człowieczy, że się nim zajmujesz?

6 Uczyniałeś go niewiele mniejszym od istot niebieskich,

chwałą i czią go uwieńczyłaś.

7 Obdarzyłaś go władzą nad dziełami rąk Twoich;

złożyłaś wszystko pod jego stopy:

8 owce i bydło wszelakie,

a nadto i polne stada,

9 ptactwo podniebne oraz ryby morskie,

wszystko, co szlaki mórz przemierza.

10 O Panie, nasz Panie,

jak przedziwne Twe imię po wszystkiej ziemi!

Źródło: Psalm 8, [w:] Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu, Poznań 1980, s. 575.

Ćwiczenie 6

Opis stworzenia świata i człowieka oraz błogosławieństwo Boga jako wezwanie do zmiany sposobu myślenia, do działania i stawania się kimś nowym, lepszym. Rozważ ten problem i sformułuj argumenty uzasadniające twoje stanowisko.

Ćwiczenie 7

Zaznacz we fragmencie wypowiedzi Anny Kamieńskiej różnymi kolorami słowa, które autor biblijny zawarł w pierwszym zdaniu Księgi Rodzaju: *Bereszit, bara, Elohim*. Przeanalizuj ciąg logiczny, który one tworzą.

bereszit *bara* *Elohim*

Anna Kamieńska

Na progu słowa

Bereszit bara Elohim et haszamain we et haavec. [...]

Pochylmy się nad monumentalnym zdaniem otwierającym Biblię, aby zobaczyć, że otwiera ono jakby wielką przestrzeń, że coś się naprawdę zaczyna. Bereszit – „na początku”. Słowo bereszit staje się nagłówkiem, tytułem hebrajskim Księgi, którą Wulgata nazywa Genesis, a my Księgą Rodzaju.

„Na początku” – to słowo wprowadza nas od razu, jakby mocnym uderzeniem, w problem czasu. Cóż to jest początek? Początek wszystkiego? Nie możemy sobie wyobrazić początku, absolutnie początku. Zawsze pojawia się pytanie: a przedtem? Co było przedtem? Zanurzeni w czasie nie rozumiemy ani początku, ani kresu, i to wbrew doświadczeniu, które mówi nam ciągle o tym, że coś się zaczyna i coś kończy? [...]

I tu kładzie się ogromnym ciężarem drugie słowo zdania: bara. Bara – „stworzył”. Słowo bara używane być może tylko w stosunku do Boga, oznacza stwórcze działanie Boga. Jest to więc słowo święte. Ma w sobie całą moc stwórczej potęgi Bożej. W tym sensie, o jakim mówi słowo bara – człowiek nie może nic stworzyć. Twórca, twórczość – to pojęcie wyłącznie ludzkie, które język hebrajski określa czasownikiem asa – „robić”, „czynić”. Również Bóg czyni rzeczy. Słowo asa powtarza się w opisie stworzenia. Ale nie jest tak znaczące jak bara. Bara to znaczy „stworzył od nowa”, „stworzył coś wielkiego,” wspaniałego, nadzwyczajnego. Mówi się, że Bóg stworzył świat z niczego. Takiego

określenia nie zawiera Księga Rodzaju. Jest ono zbyt ogólne i pojęciowe. Ale w tym słowie bara zawiera się sens stworzenia czegoś absolutnie nowego, przedtem nie istniejącego. Jednocześnie w słowie tym jest jakaś prosta gwałtowność, natychmiastowość, jednorazowość. Czasownik asa obarczony jest trudem, pracą. Asa to „czynić zmusznie”. Bara to akt Boży wykonany jakby bez wysiłku. Jest jak grzmot, jak stuknięcie.

Trzecim słowem jest podmiot zdania: Elohim. Słowo to ma formę liczby mnogiej. Nie oznacza jednak mnogości bogów, ale pewną sferę pojęciową. [...] pełne treści i znaczenia jest słowo Elohim, które oddajemy przez pojęcie ogólne – „Bóg”. Elohim to wszystko co było, zanim było. Wszelka potęga i możliwość. Może to właśnie sugeruje liczba mnoga: absolutnie wszystko – jeszcze drzemiące, niezrealizowane, wszystko – w postaci niewyobrażalnego Pra-bytu. I podczas gdy bara brzmi mocno i ciężko, Elohim – ma w sobie jakąś duchową lekkość i światło. I znaczące „l” i przydechowe „h” – wszystko to sprawia, że słowo Elohim unosi się. I jest w nim już przeczucie tego obrazu, który pojawia się w zdaniu drugim, o tym ,że „Duch Boży unosił się nad wodami”.

Anna Kamieńska, *Na progu słowa*, Poznań 1988, s. 100–104.

Ćwiczenie 8

Uzupełnij tekst podanymi możliwościami.

cztery, siedmiu, sześć, panować, rozpaczać, modlitwę do Boga, Rodzaju, Wyjścia, poszukiwanie rozrywek, Powtórnego Prawa, minerałami, kosmogonię, lenistwem, Kapłańskiej, Bóg, piękne, niepotrzebne, pracą, teologiczny, naukowy, dobre, szatan, poematu, człowiek, kosmologiczny, zwierzętami, Liczb, pięć, spis praw etycznych

Pierwsze wersety Pisma Świętego zawierają Autor przedstawił swą wizję stworzenia świata w postaci złożonego z części. Pierwszych przedstawia poszczególne etapy tworzenia – Bóg wypełnia przestrzenie ciałami niebieskimi, roślinami i Na końcu do życia powołany został, który ma nad całym światem. Bóg, oceniając kolejne swoje dzieła, stwierdza, że były one Ostatnia część kosmogonii nie jest zbędna – korzystając z symboliki liczb autor podkreślił doskonałość i pełnię stworzenia, a przy tym uzmysławiał, że życie ludzkie ma dwie sfery: fizyczną (wypełnioną m.in.) i duchową. Przesłanie tego fragmentu Księgi ma charakter

Dla nauczyciela

Autor: Joanna Oparek

Przedmiot: Język polski

Temat: Biblijny opis stworzenia świata

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres podstawowy i rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres podstawowy

Cele kształcenia – wymagania ogólne

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Doskonalenie umiejętności wyrażania własnych sądów, argumentacji i udziału w dyskusji.

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń:

5) interpretuje treści alegoryczne i symboliczne utworu literackiego;

8) wykazuje się znajomością i zrozumieniem treści utworów wskazanych w podstawie programowej jako lektury obowiązkowe;

14) przedstawia propozycję interpretacji utworu, wskazuje w tekście miejsca, które mogą stanowić argumenty na poparcie jego propozycji interpretacyjnej;

16) rozpoznaje obecne w utworach literackich wartości uniwersalne i narodowe; określa ich rolę i związek z problematyką utworu oraz znaczenie dla budowania własnego systemu wartości.

II. Kształcenie językowe.

1. Gramatyka języka polskiego. Uczeń:

1) wykorzystuje wiedzę z dziedziny fleksji, słowotwórstwa, frazeologii i składni w analizie i interpretacji tekstów oraz tworzeniu własnych wypowiedzi;

III. Tworzenie wypowiedzi.

1. Elementy retoryki. Uczeń:

6) rozumie, na czym polega logika i konsekwencja toku rozumowania w wypowiedziach argumentacyjnych i stosuje je we własnych tekstach;

2. Mówienie i pisanie. Uczeń:

10) w interpretacji przedstawia propozycję odczytania tekstu, formułuje argumenty na podstawie tekstu oraz znanych kontekstów, w tym własnego doświadczenia, przeprowadza logiczny wywód służący uprawomocnieniu formułowanych sądów;

Zakres rozszerzony

Treści nauczania – wymagania szczegółowe

I. Kształcenie literackie i kulturowe.

1. Czytanie utworów literackich. Uczeń: spełnia wymagania określone dla zakresu podstawowego, a ponadto:

1) odczytuje tekst w jego warstwie semantycznej i semiotycznej;

2) rozumie pojęcie tradycji literackiej i kulturowej, rozpoznaje elementy tradycji w utworach, rozumie ich rolę w budowaniu wartości uniwersalnych;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje w zakresie wielojęzyczności;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

Cele operacyjne. Uczeń:

- wyjaśnia znaczenie i tajemnice ukryte w biblijnym opisie stworzenia świata;
- wyjaśnia symbolikę cyfry *siedem*;
- omawia etapy stwarzania świata opisane w Księdze Rodzaju;
- bierze udział w dyskusji na temat Pisma Świętego;
- podaje argumenty uzasadniające własne stanowisko;
- redaguje tekst na zadany temat.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- ćwiczeń przedmiotowych;
- z użyciem komputera;
- podająca;
- rozmowa kierowana;
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Przed lekcją:

1. Nauczyciel omawia z uczniami pojęcie stworzenia świata, które w Izraelu sięga starożytności – czasów sprzed Abrahama. Nauczyciel omawia mity o stworzeniu świata, rozpowszechnione na Bliskim Wschodzie, związane z religiami politeistycznymi i kosmogoniami Egipcjan oraz ludów zamieszkujących tereny Mezopotamii (Sumerów, Babilończyków i Asyryjczyków). Nauczyciel może zaznaczyć, że np. w Mezopotamii, teksty inspirowane opowiadaniem sumeryjskim zawierają wiele opisów stworzenia, związanych z mitami o wojnie bogów. W antycznym mieście Ugarit, znajdującym się na terenie Kanaanu, najwyższe bóstwo El było nazywane „stwórcą stworzeń”. W Egipcie na ścianach piramid przedstawiano stworzenie świata przez jednego z najwyższych bogów egipskich Atum.
2. Nauczyciel może zaprezentować malarskie przedstawienia stworzenia świata (np. Michał Anioł, William Blake).

Faza wprowadzająca:

1. Nauczyciel zapoznaje uczniów z tematem lekcji, stawiając pytania zawarte we „Wprowadzeniu”: *Jakie znaczenie i tajemnice kryje biblijny opis stworzenia świata? Czy*

tekst ten należy traktować jako przedstawienie zdarzeń, czy jako teologiczny poemat o symbolicznej wymowie, w którym został ukazany Bóg i Jego relacja z człowiekiem?

2. Nauczyciel udostępnia e-materiał. Następnie wraz z uczniami ustala kryteria sukcesu.

Faza realizacyjna:

1. Nauczyciel prosi uczestników zajęć o zapoznanie się z tekstem w sekcji „Przeczytaj”.
2. **Dyskusja moderowana.** Nauczyciel zachęca uczniów do dyskusji, czy Pismo Święte wymaga od czytelników, by uważali poglądy przyrodnicze za prawdy wiary. Na wstępie może poprosić uczniów o ustosunkowanie się do faktu, że w *Heksameronie* znalazły odbicie poglądy i wyobrażenia przyrodnicze, które są przestarzałe i błędne. Zaznacza, że chociaż, według teologów, te poglądy i wyobrażenia nie stanowią zagrożenia dla żadnego z dogmatów chrześcijaństwa, to jednak ludzie wierzący często są nimi zaniepokojeni, a niewierzący dopatrują się w nich usprawiedliwienia swojej niewiary. Nauczyciel prezentuje stanowiska dawniejszych teologów, którzy rozwiązywali problem w dwojaki sposób. Jedni z nich kwestionowali słusność twierdzeń naukowych, które sprzeciwiały się poglądom przyrodniczym autora *Heksameronu* i innych pisarzy biblijnych (w wyniku tego stanowiska Galileo Galilei był prześladowany przez Inkwizycję za wyznawanie systemu kopernikańskiego). Inni teologowie usiłowali wykazać, że poglądy przyrodnicze pisarza biblijnego są zgodne z prawdami naukowymi, przy czym słowo „dzień”, po hebr. „jóm” , nadawali znaczenie „okres”, a w sześciu dniach stworzenia dopatrywali się er kosmo-geologicznych.
3. Nauczyciel prosi chętnego ucznia o wyjaśnienie teologicznego przesłania opisu stworzenia świata, co stanowi podsumowanie dyskusji.
4. Nauczyciel udostępnia w klasie nagranie z „Audiobooka”.
5. Uczniowie wykonują pisemnie polecenie 1 (*Wysłuchaj audiobooka. Następnie wyjaśnij, co sprawia, że opisy dotyczące pierwszych sześciu dni kosmogonii biblijnej są do siebie podobne.*). Wybrany uczeń prezentuje swoje wyjaśnienie, inni komentują. Nauczyciel ocenia poprawność wykonanej pracy.
6. Uczniowie wykonują polecenie 2 z sekcji „Audiobook”. Wybrany uczeń prezentuje swoją pisemną wypowiedź, inni komentują. Nauczyciel komentuje i ocenia poprawność wyjaśnienia.
7. Nauczyciel zachęca uczniów do zbadania symbolicznego znaczenia cyfry *siedem*. Uczniowie wyszukują w sieci informacje (w wielu mitologiach i religiach świata cyfra siedem jest symbolem całości, dopełnienia, symbolizuje związek czasu i przestrzeni, pełnię i doskonałość, w religii judaistycznej kojarzyła się z siedmioma dniami tygodnia, siedmioma archaniołami; starożytni filozofowie przypisywali jej władzę nad światem, Pitagorejczycy uważali ją za najwyższą podstawową liczbę całkowitą; w wielu mitologiach stanowiła atrybut bogów, jej wartość odzwierciedlano w architekturze).
8. Nauczyciel udostępnia nagranie zamieszczone w sekcji „Sprawdź się”. Ćwiczenie 1 uczniowie wykonują indywidualnie. Chętny uczeń prezentuje swój kalendarz.

9. Nauczyciel dzieli uczniów na 2 grupy – jedna wykonuje ćwiczenie 2, druga – ćwiczenie 3. Po wykonaniu ćwiczeń wybrani uczniowie z obu grup prezentują odpowiedź a inni uczniowie komentują.
10. Uczniowie indywidualnie zapoznają się z tekstem dotyczącym ćwiczenia 4 (*Przeczytaj dwa fragmenty wypowiedzi Kazimierza Bukowskiego. Wyjaśnij na ich podstawie, na czym polega literacki i teologiczny charakter Księgi Rodzaju.*). Zapisują wyjaśnienie. Wybrany uczeń odczytuje, a inni komentują. Nauczyciel ocenia. Może podkreślić, że pierwsze zdanie Księgi Rodzaju to proste, skondensowane wyznanie wiary Izraela.
11. Nauczyciel wskazuje literackie nawiązania do Księgi Rodzaju. Wybrani uczniowie odczytują na głos fragment z Księgi Rodzaju (ćwiczenie 5) i Psalm 8. Uczniowie wykonują ćwiczenie indywidualnie. Wybrana osoba prezentuje odpowiedź. Nauczyciel sprawdza poprawność wykonanej pracy.
12. Ćwiczenie 6 – uczniowie rozważają postawiony problem i formułują argumenty uzasadniające stanowisko. Następnie przedstawiają swoje argumenty na forum i następuje dyskusja. Nauczyciel podsumowuje pracę uczniów.
13. Ćwiczenia 7 i 8 uczniowie wykonują indywidualnie. Wybrany uczeń prezentuje rozwiązanie. Nauczyciel ocenia.

Faza podsumowująca:

1. W podsumowaniu nauczyciel może powrócić do tekstu Anny Kamieńskiej *Na progu słowa*. Podkreśla, że opis stworzenia odbija wyobrażenia i pojęcia swoich autorów i ich środowiska. Trzeba go rozumieć w jego specyfice poetyckiej jako potężną wizję, ale także rozumieć jako poezję w całej złożoności jej warstw znaczeniowych. Zaznacza, że teologia chrześcijańska stworzyła zasady egzegezy biblijnej, posługując się kryterium rodzaju literackiego i uściślając pojęcie natchnienia.
2. Nauczyciel omawia różnice między *Heksameronem* a mitem. Wyjaśnia, że mit jest gatunkiem literackim, a zarazem teologią, filozofią, historią, epopcją i dąży do ujęcia całości ludzkiego życia. Można uznać, że *Heksameron* jest utworem tego samego gatunku co mity, istnieje jednak niebezpieczeństwo pejoratywnych konotacji (rozumienie mitów jako wytworów wyobraźni, pozbawionych realizmu). Nauczyciel informuje uczniów, że mity biblijne bywają określane jako mity egzystencjalistyczne lub pierwotne opowiadanie religijne.
3. Nauczyciel ponownie odczytuje temat lekcji i inicjuje krótką rozmowę na temat spełnienia kryteriów sukcesu.

Praca domowa:

1. Napisz wypracowanie na wybrany temat: 1. Człowiek – najdoskonalsze ze stworzeń Bożych. 2. Biblijny opis stworzenia świata jako wyznanie wiary ludu Izraela.

Materiały pomocnicze:

- *Doskonalenie warsztatu nauczyciela polonisty*, pod red. Anny Janus-Sitarz, Kraków.

- Władysław Kopaliński, *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa , Bellona, 2006.
- Dorothea Forstner, *Świat symboliki chrześcijańskiej*, Instytut Wydawniczy PAX, 2001.

Wskazówki metodyczne

- Uczniowie korzystają z zasobu multimedialnego również podczas wykonywania pracy domowej.